

מתוך סדרת הספרים "לב המועדים"

לב המועדים

הלכות והליכות בענין תפילות מנחה ונעילה

גליון בד

מנחה

נסילת ידים למנחה: אף שיש מצוה ליטול ידים לפני כל תפילה לא יטול ידיו למנחה אלא א"כ עשה צרכיו או ישן קודם מנחה, והטעם: משום שביו"ב חוששים לסוברים שלא תקנו נט"י אלא רק בשחרית בשקם ממיטתו (תרי"ג משנ"ב ס"ק ה, אישי ישראל פרק מו יז מג). ויטול רק עד קשרי אצבעותיו (שו"ע תרי"ג ג).

כוונה בתפילה: בהגיע זמן מנחה יכוון ליבו בכוונה גדולה כמו שאמרו חז"ל (ברכות ו, ב) "לעולם יהא זהיר אדם בתפילת מנחה שאף אליהו לא נענה אלא בתפילת מנחה", וגם כי יצחק תיקן תפילת מנחה (שם כו, ב) (מטה אפרים תקצח ס"ק ב).

אמירת "אשרי" ו"בא לציון"

לדעת המחבר (תרכ"א) אומרים "אשרי" ו"בא לציון" קודם תפילת מנחה, והטעם: כדי להפסיק בין תפילת מוסף לתפילת מנחה לפי שאין להתפלל ב' תפילות סמוכות זו לזו בלי הפסק פסוקים בין תפילה לתפילה (אלף המגן תרכ"ב, משנ"ב שם ס"ק א).

ולדעת הרמ"א אין אומרים "אשרי" ו"בא לציון" (תרכ"א)

הטעם: כדי שלא יעבור זמן תפילת מנחה ודי בהפסקה של קריאת התורה בין מוסף למנחה (לבוש תרכ"ב, משנ"ב שם ס"ק ג, ט"ז שם ב).

טעם אחר: לפי שהטעם שאומרים "אשרי" במנחה כל השנה כדי לעמוד ולהתפלל מתוך דברי תורה, אבל במנחה של יו"כ אנו סומכים על דברי תורה של קריאת התורה והפטרה בשחרית (שו"ת רשב"ש קמט).

אמירת "ואני תפילתי"

אין אומרים "ואני תפילתי" אפילו כשחל יו"כ בשבת (שו"ע תרכ"א).

הטעם: לפי שבשבת אומרים זאת כשבת לישראל שאומרים לקב"ה אנו לא כאומות העולם שביום חגם אוכלים ושותים ומשתכרים ואילו אנו אוכלים ושותים ואחרי זה מתפללים וביו"כ שאין אכילה ושתיה אין צריך זאת (אלף המגן תרכ"ג, משנ"ב שם ס"ק ב).

טעם אחר: משום שביו"כ כל היום הוא עת רצון ולא רק במנחה (התעוררות לתשובה בהנחות לאו"ח סימן תרצב).

אמירת "שמע ישראל": אין אומרים לא "על הכל" ולא "שמע ישראל" אלא "גדלו לה" ככל מנחה (משנ"ב תרכ"ב ס"ק י). ולא י"ג מידות (מטה אפרים תרכ"א ס"ק יט), ויש שנהגו לומר י"ג מידות (דרכי חיים ושלום אות תשנ"ט). [נראה שהטעם מהטעם שלא אומרים אשרי ו"בא לציון].

קוראים בפרשת אחר מות פרשת עריות (ויקרא יח א) (מגילה לא, א).

הטעם שקוראים פרשת אחר מות: כדי להזכיר מיתת הצדיקים כדי שיתכפרו עוונותינו, טעם אחר: כדי שיתנו לב השומעים כמה אדם צריך לישמר מהחטא (שערי טעמי המצוות ענין ימי הנוראים שיא).

הטעם בקריאה פרשת עריות לפי שעריות עבירה מצויה שנפשו של אדם מחמדתו ויצרו תוקפו ואם יש אדם שנכשל בעבירה זו יזכרו חטאו וישוב אל ה' וירחמיהו (רש"י מגילה לא, א ד"ה קורין בעריות).

טעם אחר: לפי שבחג הנשים מקושטות לפיכך מזהירים שלא ישלשו בהם (תוס' מגילה לא, א בד"ה במנחה).

טעם אחר: שמרמזים לקב"ה שכשם שהזהיר אותנו שלא לגלות ערוה כך לא יגלה ערותינו בעוונותינו (מדרש מובא בתוס' מגילה שם).

טעם אחר: לפי שנפשו של אדם חשקה בעריות יותר מכל עבירות ולכן מזהירים ביום קדוש זה מעבירה זו שחקוק יום זה בלב האדם יותר מכל השנה (מ"ז תרכ"ב ס"ק ב, משנ"ב שם ס"ק ז).

הטעם שקוראים במגילה הרגילה ולא בשל ימים הנוראים (מנהגי ורמ"א).

על פי הגמרא בשבת (קל, א) על הפסוק (במדבר יא י) "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו" ופירש רש"י (שם) שנאסרו בעריות ע"כ אין קוראים במנחה בניגון של ימים הנוראים ניגון של עצבות כדי שלא יהא נראה כבוכים על שנאסרו בעריות (אכמ"י סימן לא יא). **טעם אחר:** ללמדנו שהקריאה היא מדין תענית ציבור ולא מדין יו"כ (ספר שבת שבתון ע קלא). **"מי שברך"** עושים מי שברך בשחרית (מקו"ח תרכ"ב קיצור הלכות המועדים להגר"ש דבילצקי). ובמגילה הרגילה, והטעם: כבניגון הקריאה.

אין אומרים קדיש בשעת קריאת התורה, והטעם: לפני מפטיר לא כיון שהשלישי הוא המפטיר, ואחרי מפטיר הטעם לפי שסומכים על הקדיש שאומרים קודם תפילת מנחה (מטה אפרים תרכ"א, אלף המגן שם א).

מפטיר יונה

ומפטיר בנביא יונה (ש"ע תרכ"ג) כל ספר יונה ומסיימים בפסוקים שבסוף מיכה "מי אל כמוך" (פרק ז' פסוקים יח – כ).

והטעם שמפטירים ביונה: לפי שרואים את כוח התשובה (באר היטב תרכ"ג), ועוד להראות שאי אפשר לברוח מהקב"ה (אבודרהם י"ב). והטעם שמסיימים בסוף מיכה: כדי לסיים בדבר טוב (שערי ימים הנוראים פרק י' ז).

הטעם שיונה הנביא ניסה לברוח מהקב"ה: כיון שהקב"ה אמר לו ללכת להזהיר את העיר נינוה ממעשיהם הרעים והוא לא רצה ללכת להזהיר, כיון שחשש שאם הם יחזרו בתשובה יהיה קטרוג על כלל ישראל, ומה הם שהם גויים חזרו בתשובה, ישראל שהם בניו של הקב"ה מדוע לא חוזרים בתשובה, ולכן החליט לצאת לחו"ל באוניה, לפי שאין הקב"ה נגלה לנביאים רק בארץ ישראל ולא בחוץ לארץ, ושם לא יאמר לו ללכת לנינוה (פסיקתא דר"א פרק י').

ברכות הפטרה: אין אומרים "על התורה ועל העבודה" רק חותמים "במגן דוד" (ש"ע תרכ"ג), והטעם: שהרי כבר פסק העבודה מהשהר ובירך עליה שחרית (משנ"ב תרכ"ב ס"ק י). טעם אחר: כדי שלא לשנות משאר תענית ציבור שאין מברכים על התורה ועל העבודה, ועוד שהפטרה שמפטירים במנחה אינו אלא משום שמתענים [כשאר תענית ציבור] ולא משום קדושת היום ואין זה שייך לעבודה כלל (מרדכי שבת פרק ב' תנו, ערה"ש תרכ"ב).

בסגולת מפטיר יונה: מקובל לומר שמפטיר יונה סגולה לעשירות (בספר מנהג ישראל תורה ובגמ' נביא כתבו שהמקור מהרי"ף מלובביץ) בספר היכל שמואל (עמוד קנו) הביא ששאל את הרה"ג ר' שריה דבליצקי ואת הרה"ג ר' פישל איזנבך ואת הגר"ק ואמרו שלא יודעים מקור לזה.

קניית מפטיר יונה: ורבים נהגו לקנות מפטיר יונה יותר משאר מפטירים (אלף המגן תרכ"ב ב' בשם ספר זכותא דאברהם בדרוש ז' לש"ת).

קדושה – הטעם שאומרים קדושה "מקומו הוא יפן" אף במנחה ונעילה לפי שיו"כ הוא יום הדין והקב"ה יושב כל היום על כסא דין ולכן מתפללים "שממקומו [כסא דין] הוא יפן ברחמים" (אוי"ז ח"ב רפ"א בשם הגאון).

ותערב: אין אומרים במנחה "ותערב", והטעם: לפי שאין בה נשיאת כפים (לבוש תרכ"ב א').

ברכת כהנים

אין נושאים כפיים במנחה ביו"כ כנהוג בכל צום

והטעם: לפי שהסיבה שאין נושאים כפים במנחה של תענית גזירה אטו מנחה של כל ימות השנה, והטעם שנושאים כפים בכל תענית לפי בתענית שאין בה נעילה נושאים כפים, הטעם: כיון שתפילת מנחה סמוך לשקיעה היא דומה לתפילת נעילה ואינה מתחלפת במנחה של שאר הימים.

ובתענית שיש בה נעילה ביו"כ כיון שמתפללים מנחה בעוד היום גדול כדי להתחיל נעילה קודם שקיעת החמה אתי לאחלופי במנחה של כל ימות השנה ולכן אין נושאים כפיהם (ש"ע קט"א משנ"ב שם ס"ק ה) ונעילה דלא אתי בכל יום לא אתי לאחלופי ולכן עולים לדוכן (נמ' תענית כו, ב). ואם עלה הכהן אין מורידים אותו (ש"ע תרכ"ב ז).

אמירת "או"א ברכנו בברכה": במקום ברכת כהנים אומר הש"ץ "או"א ברכנו בברכה המשולשת" שאומרים ביום רגיל כשאין כהן בבית כנסת (ש"ע קט"ב). והטעם: כיון שהוא זמן שראוי לברכת כהנים שהרי אם עלה הכהן אין מורידים אותו נקרא ראוי לנשיאת כפים (ש"ע קכח).

"שים שלום": אף שאומרים בכל מנחה "שלום רב" ביו"כ יאמרו "שים שלום" (משנ"ב תרכ"ב ס"ק טו).

עלינו לשבח

אין אומרים בסיום התפילה "עלינו לשבח". והטעם: כיון שמיד מתחיל בתפילת נעילה, דהיינו כיון שתקנת אמירת עלינו לשבח לאומרו בנמר סדר כל התפילות שמתפלל נוכחו שאין אומרים עלינו לשבח אחר שחרית בשבת ויו"ט] וכיון שביו"כ מתפללים ברציפות א"א עלינו עד אחר תפילת מעריב (מטה אפרים ס"ק תרכ"ב ס"ק א).

תפילת נעילה

היום הגדול עומד להסתיים זו שעת נעילת השערים וזה זמן חתימת גזר דין שנכתב בראש השנה לשכר ולעונש, ולכן הוסיפו תפילה זו ביום הקדוש הזה בעת נעילת שערי היכל העליון, שקודם שינעלו יכנסו תפילותינו למעלה, ויקבלו אותם ברצון למלאות משאלותינו ולמחול לנו ולסלוח על כל עונותינו ולכן יודרו אדם בכוונה בתפילה זו, ויכנס בליבו דאגה ופחד גדול על חתימת הגזר דין הנורא שנעשה עליו בעולם עליון בעת הזאת, ומה טוב אם יוכל להוריד דמעות שכל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות ואף אם נגזר עליו דין לרעה על ידי הדמעות אפשר לשנות (אלף המגן תרכ"ב בפתחה).

יודרו מאוד בתפילה זו לפי שתכלית כל עשרת ימי תשובה זה יו"כ, ותכלית כל היו"כ הוא תפילת נעילה שהכול הולך אחר החיתום ואם לא עכשיו אימתי, ואף אם הוא חלש מחמת התענית, מ"מ יתאמץ להתפלל במחשבה זכה וברורה ולקבל על עצמו גדרי התשובה והבא ליטהר מסיעים בידו וכתב בספר חיים טובים (משנ"ב תרכ"ב ס"ק ג).

הטעם שתפילה רביעית נקראת בשם נעילה משום שמתפללים אותה "בעת נעילת שערי שמים" (עיין ירושלמי ברכות פרק ד הלכה א). ויש אומרים כיון שמתפללים אותה "בשעת נעילת שערי היכל" (ירושלמי שם).

שליח ציבור: מנהג שהרב או אדם חשוב יהיה החזן לתפילת נעילה ואם אפשר להעמיד לו שנים מחשובים אחד לימינו ואחד לשמאלו (מטה אפרים תרכ"ב ס"ק ג).

ברכת כהנים

הכהנים נושאים כפים (שו"ע תרכ"ה) לפני השקיעה ואם אין מספיק זמן השקיעה יש המדלגים הפזמונים ומשלימים לאחר חזרת הש"ץ (שו"ע תרכ"ה, משנ"ב שם ס"ק ח).

והטעם שנושאים כפיהם לפני השקיעה דאיתקש נשיאת כפים לעבודה דכתיב "לשרתו ולברך בשמו" ועבודה היא דווקא ביום (משנ"ב תרכ"ה ס"ק ט).

לא הספיקו ברכת כהנים לפני השקיעה יאמרו "אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו בברכה", **והטעם**: שבוז אין קפידא כ"כ לפי שהתחלת התפילה היה ביום (באר היטב תרכ"ג, משנ"ב שם ס"ק ט).

סגירת הארון בברכת כהנים: בברכת כהנים סוגרים הארון קודש ופותחים לאחר מכן (מהר"ל בסדר ר"ה). **והטעם**: כדי שלא יהיה אחוריהם לספר תורה, **ויש אומרים**: שאם גבוה עשרה מפתחים אין צריך לסגור הארון (ספר ברכת הור"י ויס סימן ח הערה יח).

"מה אנו מה חיינו"

הטעם שהוסיפו בתפילת נעילה תפילת "מה אנו מה חיינו" כדי להרבות ברחמים ולפייס מידת הדין כי אם היו דנים אותנו לפי מידת הדין לא היה שום תקווה שתתקבל תשובתנו ולכפר לנו, לכן אנו אומרים מה אנו מה חיינו להיות לו כפרה (אלף המגן תרכ"ג בסוף הפתיחה).

אמירת "היום יפנה השמש יבוא יפנה": היום יפנה השמש יבוא יפנה יש לאומרו קודם הערב שמש, **והטעם**: כדי שלא יראה כדובר שקרים (משנ"ב ס"ק יב).

אבינו מלכנו: אומרים אבינו מלכנו גם אם יו"כ חל בשבת [בשונה משאר התפילות שלא אומרים א"מ כשחל בשבת] (שו"ע תרכ"ה).

והטעם: לפי שהוא נמר דין ואם לא עבשיו אימתי (מנ"א תרכ"ה ס"ק י, משנ"ב שם ס"ק י). **טעם אחר**: לפי ששבת כבר יצא בשעה זו. **ויש נוהגים**: לומר פסוק פסוק.

אמירת "שמע ישראל"

בסוף תפילת נעילה אומרים שמע ישראל, **והטעם**: לפי שהוא שעת חתימת דין ומקבלים אנו בקול גדול מלכותו ביחד כמו שעשו י"ב שבטים ביחד (כמבואר בפסחים נ, א) כדי שיחתמנו לזכות, ובכל דין יש להזכיר מלכות על דרך הפסוק (משלי כ"ד) "מלך במשפט יעמיד ארץ" (סידור הגאונים מערכת תפילה שער ח פרק יא).

הטעם שאומרים רק פעם אחת כדי שלא ישמע כשתי רשויות (ברכות לג, א). **בכוונתו**: יכון למסור נפשו על קדושת שמו יתברך ויחשב לו הכוונה כאילו עשה בפועל וכאילו עמד בניסיון קדושת שמו יתברך (אלף המגן תרכ"ב).

"ברוך שם": אומרים ג' פעמים "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד".

דרשה מהרב: יש מקומות שנהגו שהרב אומר דברי התעוררות לעורר לב העם לפני תפילת נעילה, **והטעם**: כי על פי רוב מחמת חולשת התענית ועייפות נרפים העם בתפילת נעילה וכמשא כבד יכבד להם, והמשכיל בעת ההיא ייקחם בדבריו לשוב אל ה' שתכלית כל עשרת ימי תשובה הוא יו"כ וכו' (מטה אפרים תרכ"ב). [עיי' עוד בהמשך בענין ברכת כהנים].

זמן התפילה: כשהחמה בראש האילנות והוא קצת זמן קודם תחילת השקיעה בעוד יום, **וזמנו יש אומרים**: חצי שעה לפני השקיעה, **ובא"י** נהגו להקדים לשעת פלג המנחה והוא כשעה ורבע קודם השקיעה (משנ"ב תרכ"ה ס"ק ב קיצור הלכות המועדים להגר"ש דבליצקי), **והטעם**: כיון שהכהנים נושאים כפים בתפילה זאת ונשיאת כפים צריכה להיות לפני השקיעה לכן המנהג להקדים (קיצור הלכות המועדים נעילה).

ויש לו לבעל התפילה למהר ולגמור בעוד יום ולכן יקצר בפיוטים ואל ימושך בכל מילה ומילה בדרך שמתפלל בכל התפילות (משנ"ב שם ס"ק ב).

סדר התפילה: מתחילים "באשרי" "ובא לציון" (שו"ע תרכ"ה א)

והטעם: כדי להפסיק בין תפילת מנחה לתפילת נעילה לפי שאין להתפלל שתי תפילות סמוכות זו לזו בלי הפסק פסוקים בין תפילה לתפילה כמבואר בפוסקים (משנ"ב תרכ"ה ס"ק ד, ותרנ"ב ס"ק א).

טעם אחר: כדי לעמוד לתפילת נעילה מתוך דברי תורה (שו"ת רשב"ש קמ"ט).

ובמקומות שאומרים "אשרי" "ובא לציון" במנחה יאמר רק אשרי (מטה אפרים תרכ"ה ס"ק א). כדי שיהיה לקדיש על מה לחול (ערוה"ש תרכ"ה א).

"קדיש": אומר קדיש במנגינה הידועה עוד מימי קדם ויעמדו לתפילת שמו"ע ואומרים רק "אשמנו בגדנו" בלי וידוי על חטא.

"וכתוב וחתום": בכל מקום שנאמר "וכתוב" אומר "וחתום". "זכרנו לחיים..." וחתמנו בספר החיים. וכן "וחתום לחיים טובים כל בני ברייתך". וכן בספר חיים "נוכר ונחתם לפניך".

"אבינו מלכנו חתמינו": ב"אבינו מלכנו" אומרים "א"מ חתמנו בספר חיים טובים" וכו' במקום כתבנו.

והטעם: לפי שנעילה הוא זמן חתימת הדין על בני אדם לטוב או לרע (משנ"ב תרכ"ה ס"ק ג).

חזרת הש"ץ

פתיחת הארון פותחים את הארון הקודש בחזרת הש"ץ (לבוש תרכ"ה ד), **והטעם**: הואיל שתפילה זו עיקר כל התפילות שהכל הולך אחר החיתום על כן ראוי לפתוח הארון הקודש כל תפילת נעילה, כדי לעורר לבבות בני אדם לאמר להם כי עת שערים להיפתח (אלף המגן תרכ"ה, לבוש שם ב).

טעם אחר: משום שתפילת נעילה כנגד נעילת שערי ההיכל שבמקדש כעבד הרוצה לצאת מבית המלך וקודם שהוא יוצא הוא מבקש פרס ומנת המלך ונועל שער אחריו (לבוש תרכ"ה ב).

כנגד "ה' מלך, ה' מלך, ה' ימלוך לעולם ועד" (אלף המגן תרכג ב).

וכנגד כהנים, לויים, וישראלים.

וכתב הטי"ז (סא ז) דלא חשיב כבי רשויות אלא "שמע" שהוא עיקר קבלת עול מלכות שמים, וכיון שקיבל עליו עול מלכות שמים פעם אחת אין חשש באמירת "ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד" יותר מפעם אחת דהא קאי על פסוק "שמע ישראל" וליכא מאן דאתי לממעי.

"ה' הוא האלוקים": בסיום התפילה אומרים שבע פעמים "ה' הוא האלוקים" (ש"ע תרכג ו), כנגד שבעה רקיעים שמשבחים לבורא שהוא למעלה מכולם (מנהגי בית יעקב מה) וכן מצאנו אצל אליהו בהר הכרמל שבני ישראל הכריזו "ה' הוא האלוהים".

יש שכתבו בלשון אחרת ז' פעמים והוא רמז לעלית השכינה שתעלה ותסתלק עכשיו למעלה מז' רקעים שבעת התפילה היתה שכינה עמנו ועכשיו תעלה למקומה (אלף המגן תרכג ב, משנ"ב שם ב"ק יא).

טעם אחר: להראות כי המבע שהוא תחת הזמן המוקף משבעת ימים וז' כוכבי לכת הכל הוא תחת השגחתו יתברך ואם יסיר השגחתו אף רגע אחת יחזור העולם לתוהו ובוהו ולחוציא מליבות הפוקרים אומרים ז' פעמים ה' הוא האלוקים (ערוה"ש תרכג ח).

הטעם שאומרים ז' פעמים ואין חוששים לבי רשויות כבקריאת שמע

לפי שאנו משבחים לבורא שהוא דר למעלה מז' מנהג כשר הוא וגם מצאנו בפסוק (מלאכי א יח) ב' פעמים ה' הוא האלוקים לגבי אליהו (תוס' ברכות לד, א ד"ה אמר).

תוקעים תשר"ת בסוף התפילה (ש"ע תרכג ו), ויש שתוקעים רק תקיעה אחת (רמ"א שם) וכן נוהגים בחו"ל וכן יש מקומות בא"י שנוהגים כן.

והטעם בתקיעה: זכר לתקיעת שופר של יובל שהיה ביום הכיפורים (מור תרכג). **והטעם שלא תקנו ברכה לתקיעה** זו למען ז' אף שהוא זכר ליובל שנאמר "תעבירו שופר", לפי שאין לנו בירור חשבון היובל התקינו בכל שנה לתקוע זכר ליובל (שערי טעמים המצוות ענין ימים הנוראים שמו).

טעם אחר שתוקעים: שהוא סימן לסילוק השכינה למעלה כדכתיב (תהילים מז ו) "עלה אלוקים בתרועה ה' בקול שופר" (משנ"ב תרכג ס"ק יב).

טעם אחר: אומר ר"י מה שתוקעים במוצאי יום כיפור אינו אלא להודיע שהוא לילה ויאכילו את בניהם שהתענו (תוס' שבת דף קיד, ב ד"ה ואמאי).

טעם אחר: זכר לעלייתו של משה רבינו להר סיני לקבל לוחות אהרונים כי עלה בראש חודש אלול וירד ביו"ב וצווה לתקוע בעלייתו ובירידתו (מ"מ תתפח).

טעם אחר: לפי שהתקיעה היא סימן שמחה וניצוח לומר נצחנו את השמן.

טעם אחר: כי השמן מתערבב בתקיעה זו, שכן בשעה הזאת הוא חוזר לממשלתו לאחר שלא שלט בכל יום כיפור, לכן תוקעים כדי לערבב אותו (אלף המגן תרכג ג).

טעם אחר: כדי לעורר הלבבות שלא ישליכו אחרי גוים את כל אשר עשו, באמרם יום כיפור עבר וכיפר לו על כל עונותינו, לכן תקנו לתקוע בשופר רמז על התשובה שא"פ שיו"כ מכפר צריך הזהרה יתירה אחר יו"כ שלא יתקנא בו היצר הרע להחמיאו (אלף המגן תרכג ג).

טעם אחר: התקיעה סימן להראות שהוא יו"ט ולהרבות בסעודה ומפני שאין יו"ט זה מפורסם עשו בו תקנה לפרסמו בבית הכנסת בתקיעה במוצאי יום הקדוש (אלף המגן שם בשם תוס' שבת קיד ב ד"ה ואמאי וסמ"ג).

הטעם שתוקעים תשר"ת: הואיל ותקיעה זו זכר לתקיעה של יובל ושם תקנו תשר"ת (המנהגי הלכות יו"כ ס' סט דף מט).

הטעם שיש שתוקעים רק תקיעה: לפי שהתקיעה באה לציין שמחה שיוצאים זכאי בדיון לכן יש לתקוע רק תקיעה אחת המביעה שמחה וניצחון ולא שברים ותרועה שמזכירים גניחה ויללה (מנהגי א"י זק"ש ס' פו).

זמן התקיעה

יש שנהגו: לתקוע לפני הקדיש (רמ"א תרכג ו), **והטעם**: כדי לסומכו לאמירת ה' הוא האלוהים, דאמרין שעלה אלהים בתרועה ולכן אומרים אותו ז' פעמים כנגד ז' רקעים שהשכינה עולה עימו (דרכי משה). **ויש שנהגו לתקוע** אחר הקדיש (רמ"א שם) **וגראה הטעם** לפי שאין זה שייך לתפילה.

ויש שנהגו: לתקוע בתוך הקדיש לפני שתקבל **וגראה הטעם** כדי שתתקבל יהיה גם על זה שהתקיעה מעוררת רחמים.

כתב המגן אברהם וא"פ שתוקעים לפני הברלה כיון שהוא רק חכמה ולא מלאכה ואינו אלא שבות דרבנן לא החמירו בזה והתירו לתקוע, ומוסיף המשנ"ב ואפילו הוא בין השמשות מותר לתקוע שהוא שבות לצורך מצווה (תרכג ס"ק יב).

לשנה הבאה בירושלים (משנ"ב תרכג ס"ק יג)

בקיצור שו"ע (קלג נו) כתב לאומרו ג' פעמים,

הבנויה: יש המסיימים בירושלים הבנויה (לוח א"י), ויש שכתבו שלא לאומרו, **והטעם**: לפי שאין לכך שום מקור (הגר"י הגדה בית לוי עמוד רלג), **המקור לאמירת בירושלים הבנויה** כיון שהיהודים גרו כבר בזמן הגלות בירושלים ואצלם לא היה סגני לומר לשנה הבאה בירושלים שהרי הם בירושלים לכן הוסיפו הבנויה (בית ישראל השלם לרב ישראל מוסיג בשם אביו סימן קלג סעיף כו).

נהגו לומר פעמים בשנה "לשנה הבאה בירושלים" בסיום ליל הסדר ובמוצאי יו"כ (משנ"ב תרכג ס"ק יג)

והטעם: לפי שנחלקו ר"א ור"י (ראש השנה יא, א) מתי עתידים ישראל להגאול חד אמר בתשרי עתידים להגאול, וחד אמר בליל שימורים עתידים להגאול, ובכדי לצאת ידי חובת שניהם אומרים בתשרי [יו"כ] ובליל הסדר (ספרא חדתא, אוצר כל מנהגי ישרון סימן נא פסח כא).